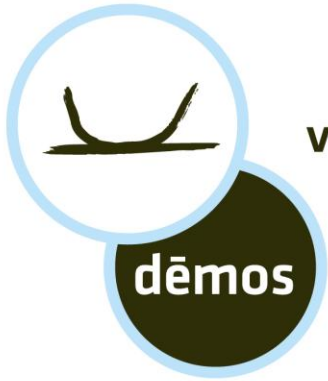

voor participatie
en democratie

*Mensen in armoede: van object naar actieve
cultuurparticipant*

Erfgoeddag 2011 Armoede Troef !
Infosessies

voor participatie
en democratie

INHOUD

1. Armoede vandaag
2. Armoede en Cultuur
3. Sociaal-artistiek werk
4. Erfgoeddag en Armoede

1. ARMOEDE VANDAAG

- Omschrijving van armoede: afhankelijk van waardeoordeel
- Na WOII: uitbouw verzorgingsstaat – vooruitgangsoptimisme: armoede niet langer een sociaal probleem maar geïndividualiseerd

Volgens 2 principes (Vranken, J)

- Armoede erkennen als maatschappelijk probleem
- Definitie armoede moet relatie hebben met maatschappelijke betekenis ervan, draagvlak

Armoedemodellen

1. Individueel schuldmodel
2. Individueel ongevalmodel
3. Maatschappelijk ongevalmodel
4. Maatschappelijk schuldmodel

Definities Armoede

- **Definitie:** “Armoede is een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan. Het scheidt de armen van de algemeen aanvaarde leefpatronen van de samenleving. Deze kloof kunnen ze niet op eigen kracht overbruggen.” (Vranken, 2008)
- Sociale uitsluiting op alle niveaus in de samenleving = structurele uitsluiting = kern van armoedeprobleem
- Objectivering vormt ook kern van armoedeprobleem: negatie van participatiecompetentie en neutralisering van arme tot ‘toeschouwer’.

Armoedebestrijding en participatie

- Marginalisering leidt tot diepe meervoudige gekwetsheid: cultuur van het zwijgen. Mensen in armoede zijn zelf producenten van armoede.
 - Freire: door reflectie en actie inzicht krijgen in werkelijkheid en zelf actie ondernemen.
- Jaren '70: paradigmawissel, effectieve armoedebestrijding gaat over:
1. bestaanscondities verbeteren
 2. structureel processen van uitsluiting tegengaan
 3. mensen in armoede betrekken bij probleemdefiniëring en kennisproductie.

Rechtenbenadering

- Jaren 80: crisisjaren. Jaren '90: nieuwe sociale kwestie: heroriëntatie zorgbeleid van compenserend naar activerend. Gevaar: individualisering.
- 1991 Zwarte Zondag: armoedebestrijding op agenda als middel tegen verzuring en verrechtsing.
- **Algemeen Verslag over de Armoede 1994**: vaststelling dat kennisproductie over armoede een selectief gebeuren is.

Rechtenbenadering: besef dat samenleving resultante is van historisch proces van maatschappelijke strijd, mensen in armoede hebben het recht om zijn eigen probleemdefiniëring en kennisproductie toe te voegen.

Stappen vooruit

- Ontstaan van **Verenigingen waar Armen het Woord Nemen**
- Rechtbenadering genereert niet per definitie welzijn, grondige reflectie over wat onder participatie wordt verstaan.
- Paradox: in België en Vlaanderen diverse instrumenten om participatie aan armoedebeleid mogelijk te maken. Maar mensen in armoede blijken weinig te kunnen veranderen.
- Blijven investeren in versterken van sociaal, psychisch, materieel én cultureel kapitaal van mensen in armoede.

2. ARMOEDE en CULTUUR

- Breken met herleiding van armen tot object van cultuur
- Cultuur: betekenis geven aan bestaan (Cultural Studies)
- Lewis: *The Culture of Poverty*:

Breekt met idee dat armoede terug te brengen is tot slechts materiële deprivatie.

Relateert denkkaders armoede en cultuur, maar tegelijk stigmatiserend

ARMOEDE en CULTUUR (vervolg)

- Freire: marginalisering kan leiden tot eigen cultuurpatroon. *Cultuur van het zwijgen* moet worden doorbroken door competentiebenadering
- ***kritisch-emancipatorische pedagogie***
- *Thompson en Williams: labor history* → niet-elitair kunstbegrip, cultuur als **een 'whole way of life'**

In Vlaanderen

- Zie AVA:
 - eigen probleemdefiniëring en kennisproductie
 - Armen nemen het woord: “culturele uitsluiting is de ergste vorm van uitsluiting”.
 - Armen willen actieve deelname aan cultuur, proces van symbolen creëren en betekenis geven
- Recht op Cultuur als Universeel Mensenrecht sinds 1994 opgenomen in Belgische Grondrechten.

In Vlaanderen (vervolg)

- 1996: **Artikel 23:** projectoproep Koning Boudewijnstichting en Kunst en Democratie
 - verbinden van armoedebestrijding aan kunstproductie
- 2000: **Sociaal-artistieke projecten:** ingebed in cultuurbeleid via experimentele regelgeving, ondertussen structurele verankering in Kunstendecreet

3. SOCIAAL-ARTISTIEK WERK

- Via artistieke ingrepen niet expliciteren van armoede als thematiek
- Deelnemers bejegend vanuit competentiebenadering, geen categoriale benadering
- In beeld brengen van leefwerelden van kansengroepen

3. SOCIAAL-ARTISTIEK WERK (vervolg)

- Brug slaan naar eigen stedelijke of landelijke context en verleden van sociale 'plekken'
→ erfgoed en volkscultuur
- Erfgoed wordt artistiek bewerkt vanuit krachten en talenten van deelnemers: zie Unie Der Zorgelozen, bij' de Vieze Gasten, De Figuranten, kleinVerhaal, ENTERfestival 2010
- tapis plein, het Vervolg: erfgoedorganisaties die sociaal-artistieke methodiek hanteren.

4. ERFGOEDDAG en ARMOEDE

→ **Appèl aan de erfgoedsector:**

Rol van bemiddelaar tussen erfgoed en lokale bevolking, om participatie te bevorderen.

4. ERFGOEDDAG en ARMOEDE (vervolg)

→ **Tips:**

- Erfgoeddag Armoede Troef als aanleiding om een gevoelig thema als armoede terug op de agenda te zetten
- Mensen in armoede voegen nieuwe competenties toe, stimuleren nieuwe vragen en onderzoeksterreinen
- Let op: geschiedschrijving gaat gepaard met in-en uitsluitingsmechanismen.
- Cfr. zowel werken met participatie als er kritisch mee blijven omgaan
- Houdt engagement in, meer dan een vluchtig evenement
- Zie sociaal-artistiek werk, en andere partners om een netwerk op te bouwen.
- Contextgebonden: asielcentrum, Vereniging,... keuze/prioriteit hangt af van sociale kaart van je gemeente

Bronnen

- **De Bie, M.**, *Armoede en participatie – een rechtenbenadering als referentiekader*, in De Bie, M., Claeys A. (1993), *Armoede En Participatie*, Academia Press.
- **Doom, R.**, *Armoede, Een essay van de open deur*, in De Bie, M., Claeys A. (1993), *Armoede En Participatie*, Academia Press
- **Freire, P.** *Pedagogiek van de onderdrukten*, In den Toren, Anthos-boeken, Baarn: 1980.
- **Kerremans, J** (red.)(2009) *S(O)AP. Spanningsvelden in de sociaal-artistieke praktijk*. Brussel, Demos
- **Koning Boudewijnstichting** (1994), *Algemeen Verslag over de Armoede (AVA)*, Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- **Lewis, O.** (1966), *La Vida, a Puerto Rican Family in the Culture of Poverty*, San Juan and New York

Bronnen (vervolg)

- **Lewis, O.** (1998), *The Culture of Poverty*, *Society*, 35, 7.
- **Thompson, E.P.** (1966), *The Making of the English Working Class*, Harmondsworth: Penguin.
- **Vranken, J.**, e.a., *Armoede en sociale uitsluiting, jaarboek 2004*, Leuven, Acco
- **Vranken, J.**, e.a., *Armoede en sociale uitsluiting, jaarboek 2008*, Leuven, Acco
- **Williams, R.** (1958), *Culture is Ordinary*, in McKenzie, N. (ed.), *Convictions*, London: MacGibbon & Kee.
- **Williams, R.** (1989), *Resources of Hope*, London:Verso

Meer weten?

www.demos.be

www.demos.be/lokale-netwerken

www.demos.be/sociaal-artistiek

www.enterfestival.be